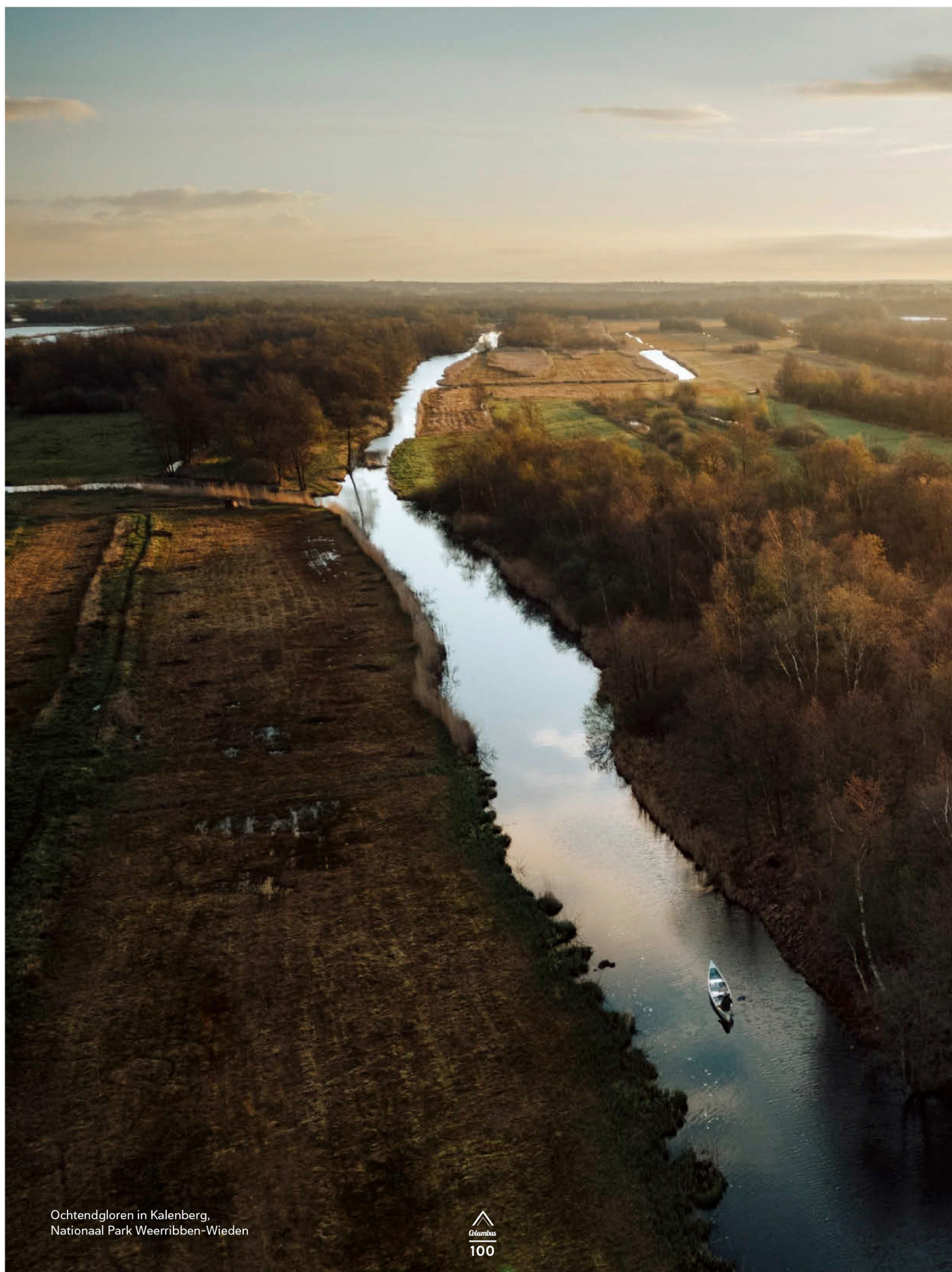

Ochtendgloren in Kalenberg,
Nationaal Park Weerribben-Wieden

OVERIJSSSEL

Stille wateren

De Kop van Overijssel is een romantisch waterlabyrint van meren, grachten en slootjes dat je bij voorkeur varende verkent. Waar je ook aanmeert, overal komen verrassende verhalen boven water, van ambachtelijke punterbouwers die met hun tijd meegaan tot rietsnijders die zeldzame diersoorten als de otter en grote vuurvlieder helpen.

TEKST JOOST SMETS FOTO'S SABRINA GAUDIO

P

'Punters zijn bootjes voor mensen die van de natuur houden, die creatief zijn. Aparte mensen,' grinnikt Jan Schreur. De tiende generatie punterbouwer uit Giethoorn opent de deur van zijn driehonderd jaar oude scheepswerf aan het Binnenpad. Een werkplaats waar het naar hout en lak ruikt, vol oud gereedschap. Een vloer zit er niet in: 'Je loopt nu over een halve meter zaagsel.' Maar net zoals Giethoorn geen museum-dorp is, zo dienen de oude werktuigen hier niet louter als decor. 'De lintzaag uit 1880 wordt nog dagelijks gebruikt, net als het schietlood en de houten dommekrachten,' verzekert Jan me.

Toch is er veel veranderd in het dorp. 'In de jaren zeventig van de vorige eeuw had elk boertje zijn eigen punter. Er waren zestien werfjes en er was een wachttijd van twee, drie jaar. Nu is Giethoorn een sloependorp,' vertelt Jan. Er zijn nauwelijks plekken waar je een originele punter kunt huren en er zijn nog maar twee werven waar de karakteristieke bootjes worden gemaakt. 'Ik bouw nu een Beulakermeerpunter voor een tandarts uit Woerden. Die komt me regelmatig helpen als hij tijd heeft. Afgelopen weekend was hij er nog om alles in de lak te zetten.' De moderne punter krijgt een elektromotortje en is wat comfortabeler dan de bootjes waar de boeren van weleer genoeg mee namen. 'Noem het maar een lounge-uitvoering. Je moet tenslotte met je tijd meegaan.'

Twaalf jaar lang werkte Jan als scheepsinterieurbouwer op miljoenenjachten. Daarna keerde hij terug naar de familiewerf. 'Punterbouwen leer je van je opa. Van je vader neem je niks aan,' lacht Jan. 'Ik bouw zonder tekening en zonder mal. Heb ik een mooie plank, dan wordt de punter wat groter. Zie ik een slecht plekje? Dan wordt-ie juist wat kleiner. Alles zit 3D in mijn hoofd; in dit ambacht gebeurt niets digitaal. Het is een kwestie van goed luisteren wat de klant wil. Eigenlijk hoef ik maar drie maten te weten: lengte, breedte en hoogte. Vroeger bouwde ik zeven punters per jaar en daarnaast nog twee bokken, platbodems waar je twaalf koeien – tegenwoordig

vaker 52 passagiers – op kunt vervoeren. Nu houd ik het bij vier punters per jaar, voor lieve mensen. Dat vind ik wel genoeg. Geen gejaag meer!'

Al zijn er nog maar twee scheepswerven in het dorp, de punter is niet weg te denken uit de Kop van Overijssel, het noordelijke stukje van de provincie dat ingeklemd ligt tussen Friesland, Drenthe en Flevoland. 'Er vinden heel wat punter-evenementen plaats,' vertelt Jan. 'Op de Dag der Dagen varen er wel honderd punters door Giethoorn. Het Punterbonanza duurt drie volle dagen. En dan was er vorig jaar nog de 24 uursrace punterzeilen.' Zoon Jeroen, elfde generatie punterbouwer, kijkt bedenkelijk. 'Ja, dat was 23 uur te lang. Dat doen we nooit weer.' Comfortabel was het niet, zelfs in een moderne punter, maar Jan is het ongemak alweer vergeten. 'Ik wist niet dat onze eigen Bovenwijde even buiten Giethoorn zó mooi kon zijn, als je 's ochtends de damp boven het water ziet optrekken en een ooievaar hoort kleppen ...'

WEREN EN RIBBEN

Optrekkende ochtendmist en niets dan het geluid van vogels en het zacht klotsen van water rondom je: fotograaf Sabrina en ik zijn verkocht. Voor dag en dauw zijn we op weg naar Kalenberg, net als Giethoorn aan het water gelegen, maar dan midden in Nationaal Park Weerribben-Wieden. Boswachter en kanogek Marline Wennink van Staatsbosbeheer heeft er net zoveel zin in als wij. In de schuur van Staatsbosbeheer liggen geen punters: Marline geeft de voorkeur aan aluminium kano's als vaartuig. Geen gehannes met een zeil of voortduwen met een vaarboom, zodat ook de stukken pal tegen de wind in vandaag (redelijk) te doen zijn.

Jarenlang werkte Marline op de Waddeneilanden. 'Maar die halen het niet bij de Weerribben. Dit is grootschaliger. Het is het grootste aaneengesloten laagveenmoerasgebied van Noordwest-Europa.' Het is maar een klein stukje peddelen voor we Kalenberg uit zijn. De opkomende zon piept net boven de rietkragen uit. 'Nog even en dan keert de purperreiger weer terug van zijn overwinteringsplek in Afrika,' roept Marline tussen twee peddelslagen door. 'Net als de roerdomp en de kleine karekiet broedt deze vogel op de overgang van riet naar open water. En drie dagen geleden is hier zowaar een bever gespot. Die was vorig jaar al in de buurt van het nationaal park gesignaleerd.'

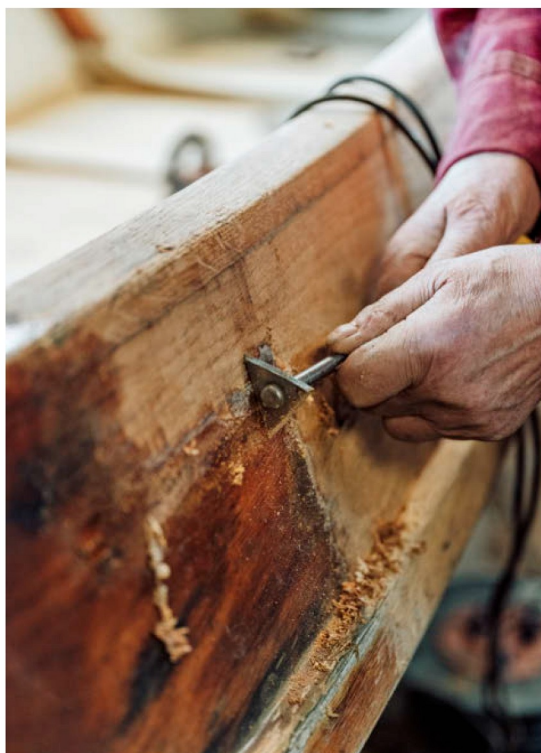
Linksboven Punterbouwer Jan Schreur. / *Linksonder* Ook restaureren is handwerk. / *Rechtsonder* Punterbouw Schreur in Giethoorn.

OVERIJSEL

BEZOEK EEN HISTORISCHE PUNTERWERF

Als het aan Jan en Jeroen Schreur ligt, komt er een aan punters gewijd ervaringscentrum aan het Binnenpad in Giethoorn. Aan die plannen wordt nog geschaafd en dat doen deze tiende en elfde generatie punterbouwers ook aan de houten bootjes in hun historische scheepswerf. Bezoekers zijn op doordeweekse dagen welkom, tel. 0521-361172 of mail info@punterbouw.nl

De Kop van Overijssel staat misschien niet bekend om zijn hippe koffietentjes, maar er kan maar weinig op tegen een coffee to go in een kano.

Vervenershuisje bij Kalenberg.

Peddel de ondergaande zon tegemoet

De wandelopties in Nationaal Park Weerribben-Wieden zijn bescheiden, maar kanoën en varen kun je er naar hartenlust, van korte rondjes tot een Elfmerentocht van zes dagen en zeventig kilometer. Of trek eropuit in het zachte avondlicht op een kanotocht van Staatsbosbeheer (€ 25 p.p.), staatsbosbeheer.nl/weerribben

Kanotocht rond Kalenberg.

OVERIJSEL

Riet staat in schoven te drogen, waarna rietsnijders het verwerken tot kleinere bundels.

KALENBERGER RIET

Kalenberger riet is kwaliteitsriet. Met hun werk voorkomen rietsnijders bovendien dat rietvelden dichtgroeien met moerasbos. Zo blijft het diverse karakter van de Weerribben behouden. Dat veel rietsnijders geen opvolger hebben is dan ook een probleem voor het natuurgebied.

Vijftig jaar geleden was het water zo vervuild dat de otter uitstierf in ons land. Nu telt het nationaal park weer 150 van deze dieren

Het voelt een beetje als een valse vergelijking: natuurlijk is het niet druk als je op een doordeweekse lentedag om half zeven 's ochtends een kano te water laat, maar de rust rond Kalenberg is louterend. Ja, in Giethoorn komt toch een ander publiek,' lacht Marline. 'Hier komen mensen voor de rust. Toch trekt het bezoekerscentrum van Staatsbosbeheer zo'n 100.000 bezoekers per jaar.' Het is een fractie van Giethoorn, dat jaarlijks alleen al vier keer zoveel Chinese toeristen ontvangt, maar dat dorp is beter berekend op de dagjesmensen. 'Hier leiden we kanoroutes door de minst kwetsbare delen van het gebied en plaatsen we aanlegsteigers zodat je weet waar mensen aanmeren en uitstappen,' zegt Marline. 'Het is een kwestie van goed nadenken waar het gebied de recreatiedruk aankan.'

Mensen weghouden zou raar zijn. De Weerribben is tenslotte een cultuurlandschap dat pas ruim twee eeuwen in de huidige vorm bestaat. 'Turfstekers begonnen rond 1800 met het afgraven van het veen. Ze groeven langgerekte trekgraten van maximaal dertig meter breed, de weren, en droogden de turf daartussen op legakkers van minimaal drie meter breed – de ribben,' wijst Marline naar de oever. 'Zo ontstond een oost-west georiënteerd landschap van waterwegen waar je eindeloos kunt dwalen, maar onmogelijk kunt verdwalen. De Wieden, het andere deel van het nationaal park, ziet er compleet anders uit. Daar waren de legakkers smaller, té smal. Tijdens zware stormen op de Zuiderzee zijn die legakkers weggeslagen en onder water verdwenen. Nu heb je daar grote meren.'

CHINEES RIET

We peddelen langs een paar vervenershuisjes uit 1820, een flinke upgrade voor de arme turfmakers die eerst in plaggenhutten leefden. 'Er zijn nog vijf originele vervenershuisjes over, die voornamelijk dienst doen als vakantiewoningen,' vertelt Marline, die zelf een poos in zo'n schilderachtig huisje woonde. Je moet wel van de natuur houden hoor. Het is enkelsteens, enkelglas, de muizen lopen over tafel en de ringslangen kruipen over de vloer. En het is klein, dat merk je vooral in de sombere wintermaanden.'

In de verte horen we het gepruttel van een rietsnijmachine; lichte éénassers die niet door het drijvende veenpakket zakken. 'In het gebied werken 115 tot 150 pachters. Die snijden riet tussen half december en half april. We hebben een erg natte winter gehad en daardoor is nog niet al het riet eraf,' vertelt Marline. 'Rietsnijders zijn onmisbaar voor Staatsbosbeheer. Als je de natuur zijn gang laat gaan, dan groeien rietvelden dicht met moerasbos, krijg je overwoekering door algemene soorten en uiteindelijk verlanding. Bos alleen is niet divers en houdt bovendien minder CO₂ vast. We willen bos, riet, veen met orchideeën, open water. Juist die afwisseling is belangrijk.'

Door een teveel aan stikstof gaat de verlanding de laatste tijd veel sneller. En er is nog een zorgelijke ontwikkeling, want waar Giethoorn niet zonder Chinezen kan, voelen ze zich hier door China met een kluitje in het riet gestuurd. 'Sinds februari van dit jaar kun je subsidie aanvragen om je rieten dak te laten vervangen met Chinees riet,' verzucht Marline. 'Die subsidie geldt niet voor het lokale Kalenberger riet, wat toch echt kwaliteitsriet is. Onbegrijpelijk! Het geïmporteerde riet zou langer meegaan. Ja, in het Chinese klimaat misschien wel, maar niet in Nederland.' Het Chinese riet reist bovendien acht weken per vervuילend vrachtschip de hele wereld over. Hoe kan dat duurzamer zijn?

Toch is Marline optimistisch. 'Vijftig jaar geleden was het water zo vervuild dat de otter uitstierf in ons land. Nu is het kerngebied van de Weerribben een stuk gezonder, al speelt met name aan de randen de stikstofproblematiek. De otter is in 2002 opnieuw uitgezet en doet het goed. Het nationaal park telt nu zo'n 150 otters.' En dan is er nog de grote vuurvliinder. De ondersoort *Lycaena dispar batava* is zelfs endemisch en komt dus nergens anders ter wereld voor. Tussen de waterzuring, de waardplant van deze diertjes, zien we opvallend veel oranje gemarkeerde stokken op plekken waar eitjes zijn gevonden.

Onze kanotocht door de Kop van Overijssel, thuishaven van ambachtelijke rietsnijders, innovatieve punterbouwers en optimistische natuurbeschermers, zit erop. Veel te vlug, want met deze wirwar van waterwegen zou je gek zijn om geen kanogek te zijn. Of puntergek natuurlijk.

Linksboven Giethoorn. / Links- en rechtsonder Restaurant Geertien in het buurtschap Muggenbeet.

OVERIJSEL

PLAN EEN DATE IN MUGGENBEET

Het café van Geertien, van oudsher een pleisterplaats voor rietsnijders, turfstekers en schippers, is een begrip in de wijde omgeving. Hier reis je terug naar de tijd van je grootouders: geen fratsen, maar voor een appelgebakje, kop uiensoep of schnitzel (en ouderwetse gezelligheid) ben je hier op de juiste plek, geertien.nl

Statige koopmanshuizen aan de Havenkolk in Blokzijl.

Het welvarende Blokzijl was de Parel van de Zuiderzee

Herbergierster Kaatje keek haar hele leven uit over de Zuiderzee, wachtend op haar jeugdliefde. Twee weken na Kaatjes dood voer hij eindelijk de haven van Blokzijl binnen.

KRIJG EEN BROK IN JE KEEL

Vollenhove en Kuinre waren ooit welvarende vissersstadjes en Blokzijl, met zijn statige koopmanshuizen en rijksmonumenten uit de Gouden Eeuw, werd de Parel van de Zuiderzee genoemd. De zoute golven van de zee hebben lang geleden plaatsgemaakt voor de minder bezongen Noordoostpolder, maar de sfeer van weleer proef je nog altijd wanneer je door de straatjes van deze voormalige Zuiderzeestadjes dwaalt. Over proeven gesproken: een bezoek aan Blokzijl is niet compleet zonder de Blokzijler Brok te proberen, een koek die lekkerder smaakt dan de naam doet vermoeden. De biertjes van kleinschalige brouwerij Klinkert vormen een prima alternatief voor het verloren gegane zeeschuim, klinkertblokzijl.nl

OVERIJSSSEL

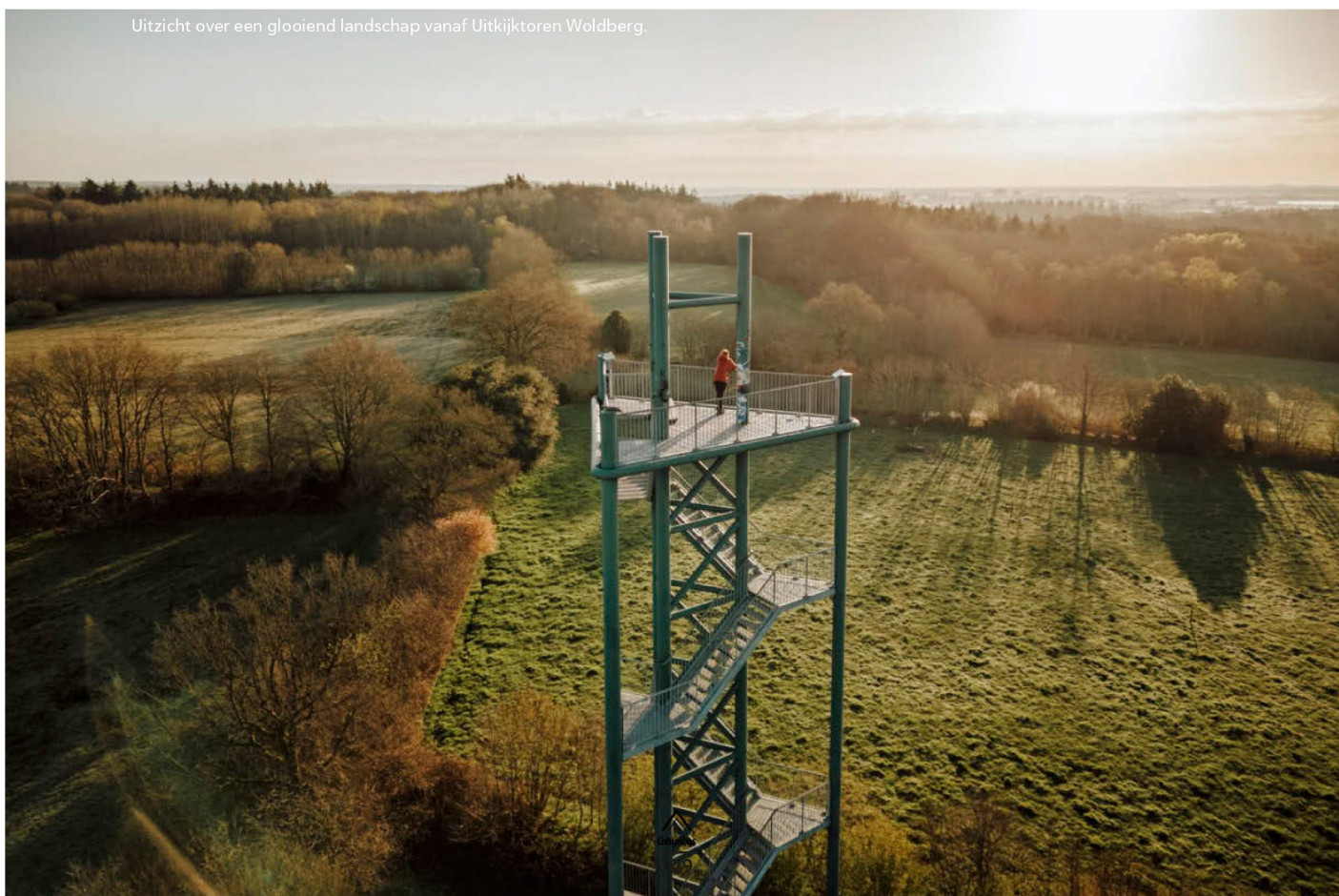
Wees er glooiend bij

't Landgoed Baars ligt in een zacht glooiend ijsdijldlandschap, aan de voet van de bosrijke Woldberg en tussen Giethoorn, drie nationale parken (de Weerribben-Wieden, het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld) én het Unesco-Werelderfgoed van de Koloniën van Weldadigheid. Het is te zien dat het kleinschalige vakantiepark nog in aanbouw is, maar de plannen zijn ambitieus: veel niet-wintergroene hagen voor vogels, een kruidentuin, een insectenvriendelijk voedselbos, kippen om zelf eieren van te rapen en een pluktuin vol bessen, pruimen, appels, peren en kersen. Energiezuinige rietgedekte cottages (zespersoons) vanaf €153 per nacht, [landgoedbaars.nl](https://www.landgoedbaars.nl)

't Landgoed Baars.

Uitzicht over een glooiend landschap vanaf Uitzikktoren Woldberg.

Restaurant
Fanfare, Giethoorn.

Eet in een filmisch decor

Met zo'n naam is het niet vreemd dat Grandcafé Fanfare (vernoemd naar de succesvolle Nederlandse film die hier in 1958 werd opgenomen) het meest toonaangevende restaurant in Giethoorn is. De vele buitenlandse bezoekers vragen weleens naar typisch Hollandse gerechten, maar hier geen stamppot of snert op de menukaart. Fanfare trekt alle registers open met boerenlandbrood, verse vis, Overijsselse wroetvarkens en andere lokale producten, én met vegan burgers die zo goed smaken dat Saoedische gasten niet geloven dat er echt geen vlees in zit, fanfare-giethoorn.nl

Word zoetwaterkapitein in Giethoorn

Kuierend over het Binnenpad ontdek je de meest fotogenieke plekjes van Giethoorn, maar het Venetië van het Noorden verken je bij voorkeur vanaf het water. Je zult niet de enige zijn en varen op de Dorpsgracht – met heel wat Aziatische zoetwatermatrozen – geeft een beetje een botsautogevoel. Eenmaal voorbij de houten bruggetjes, opulente tuinen en rietgedekte huizen wacht het open water van de Bovenwijde. Huur je fluisterstille elektrische sloep bij voorkeur vroeg in de ochtend of aan het einde van de dag, dan is er in de Dorpsgracht meer water per bootje beschikbaar. Vanaf € 45 voor twee uur, bootjesingiethoorn.nl. Ga je liever met een traditionele punter het water op? Dat kan onder meer bij Broer aan het Binnenpad (€ 35 per dag), boothurengiethoorn.nl

Het team van Columbus in actie, luttele momenten voordat de fluistersloep de kade in wordt geboord.

Columbus
110

OVERIJSSSEL

ZET DE BLOEMETJES BINNEN

Als je zo rijk bent als de familie Tromp Meesters kun je de bloemetjes buiten zetten, maar je kunt óók de mooiste jugendstilvilla van heel Nederland bouwen. In Villa Rams Woerthe in Steenwijk vind je frivole bloemmotieven, een riante plantenkas, hagedisjes als speelse details in het pleisterwerk en glas-in-lood van engeltjes met vlinder-vleugels. Het pand is geen museum, maar een museumhuis: je mag overal aankomen, dus kom tot rust met een kopje thee in de serre, blader in oude boeken of bak kniepertjes in de keuken, hendrickdekeyser.nl

Kijk voor meer inspiratie op visitoost.nl

Villa Rams Woerthe in Steenwijk.